Uluslararası Sistem ve İstikrar: Kavramsal Bir Değerlendirme

International System and Stability: A Conceptual Assessment

Hasan Basri Yalçın

Öz

Bu çalışma uluslararası sistem ve istikrar üzerinedir. Farklı teorik perspektifleri mukayese ederek, kutupluluk ile istikrar arasındaki ilişkiyi tartışır. Uluslararası sistemler sistem içerisindeki güç dağılımına göre tek kutuplu, çift kutuplu ve çok kutuplu yapılar olarak isimlendirilir. Bu yapılardan hangisinin daha istikrarlı olduğu üzerine uzun tartışmalar yaşanmıştır. Bahsi geçen tartışmaların ana gündem maddesi hangi uluslararası güç dağılımının daha istikrarlı olduğu üzerinedir. Önceleri çok kutuplu yapının daha istikrarlı olduğu düşünülürken, zaman içerisinde çift kutuplu sistemlerin daha istikrarlı olduğu iddiası yaygınlık kazanmıştır. Günümüzde ise tek kutuplu sistemlerin çift kutuplu sistemlere kıyasla daha istikrarlı olabileceği fikri öne çıkmaktadır. Çalışma bu ilişki üzerine yapılan tartışmaların arkasındaki iki temel teorik mantığı ortaya koyar: güdüler mantığı ve mecburiyetler mantığı. Mecburiyet mantığı uluslararası istikrarı öngörmede daha başarılı gibi görünmesine rağmen, bu mantığın temel teorik sorunları olmadığı söylenemez. Çalışma kutupluluk ile istikrar arasındaki ilişkiyi teorik olarak açıklamak ve öngörmek adına imkânlar mantığını teklif etmektedir. Bu mantığa göre uluslararası istikrar devletlerin imkân hesaplamalarının bir sonucu olarak görülebilir.

Anahtar Kavramlar: Uluslararası Sistem, Uluslararası İstikrar, Kutupluluk, Güç Dağılımı

Yrd. Doç. Dr., İstanbul Ticaret Üniversitesi, Ticari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, hbyalcin@ticaret.edu.tr

Bu makale iThenticate sistemi tarafından taranmıştır.

DOİ: 10.17550/aid.74205

Abstract

This study is about international system and stability. By comparing different theoretical approaches, it discusses the relation between polarity and stability. It is quite common to identify international systems as unipolar, bipolar, and multipolar structures. There is a wide ranging discussion over which one of these structures represents the most stable system. Although multipolar structures were admitted as more stable previously, later the claim of bipolar stability became more common. Recently, the idea that unipolar structures are more stable compared to bipolar structures has gained more ground. This study identifies two main theoretical logics behind the discussions over the relation between polarity and stability: a logic of motivations and a logic of obligations. Although the logic of obligations appears as doing better than the logic of motivations in predicting international stability, it has its own theoretical shortcomings. The study further offers the logic possibilities in order to theoretically explain and predict the relation between polarity and stability. According to this logic, international stability can be considered an outcome of states' calculations of possibilities.

Keywords: *International System, International Polarity, International Stability, Distribution of Power*

Giriş

Uluslararası istikrar meselesi Uluslararası Güvenlik çalışmalarının en merkezi konularından biridir. Anarşik uluslararası sistemde uluslararası yapı ile istikrar arasında var olduğu düşünülen ilişkinin doğasını anlamaya yönelik çabaları yansıtmaktadır. Uluslararası sistemde gücün dağılımının devlet davranışlarına olan etkisi ve bu devlet davranışlarının uluslararası istikrar mı yoksa istikrarsızlık mı ürettiği geniş bir tartışma alanını oluşturur.

Bu çalışmalarda istikrar merkezi bir savaşın yokluğu ve uluslararası sistemin sürdürülebilirliği olarak tanımlanmaktadır (Waltz, 1964: 887; Wohlforth, 1999: 8; Monteiro, 2011/2012: 9). Hangi tür uluslararası sistemin daha sürdürülebilir olduğu ve daha az merkezi savaş ürettiği farklı teorik perspektiflerden ele alınmıştır. Bazıları çok kutuplu (Deutsch ve Singer, 1964; Gulick, 1955), bazıları, çift kutuplu (Waltz, 1964; Mearsheimer, 1990; Kagan, 2008), bazıları ise tek kutuplu sistemin istikrarlı olduğunu düşünmüştür (Wohlforth, 1999; Brooks ve Wohlforth, 2008; Copeland, 1996; Wohlforth, 2002). Her biri kuvvetli teorik bir zemine dayanan bu iddialar nadiren toplu değerlendirmelere konu edilmiştir. Belli kriterler etrafında karşılıklı mukayeseleri pek yapılmamış ve iddiaların dayandığı mantığı ortaya çıkarmak için sistemik mukayeselere tabi tutulmamıştır.

Bu çalışma uluslararası istikrarın kaynakları üzerine kavramsal bir değerlendirmedir. Farklı teorik perspektifler arasındaki tartışmaları ele alarak uluslararası yapı ile uluslararası istikrar arasındaki ilişkiyi değerlendirmeye çalışacaktır. Çok kutuplu, çift kutuplu ve tek kutuplu uluslararası yapıların hangisinin daha istikrarlı olduğuna dair iddiaları derinlemesine ele alacak, farklı iddiaların güçlü ve zayıf yönlerini dile getirecektir. Bu yaklaşımlardan en fazla öne çıkan iki yaklaşım olan güç dengesi ve hegemonik istikrar teorilerinin dayandığı genel mantıklar çıkartılacaktır. Güç dengesi teorisinin devletin hayatta kalmaya yönelik iradesine dayanması nedeniyle, istikrar ile kutupluluk arasındaki ilişkiyi hatalı kurduğunu, hegemonik istikrar teorisinin ise mecburiyet mantığına dayanması nedeniyle devletleri tek bir davranış kalıbına zorlayarak teorik anomalilere neden olduğunu gösterecektir.

Geniş bir değerlendirmenin üzerine inşa eden bu çalışma uluslararası yapı ile istikrar arasındaki ilişkiyi kurabilmek için devletlerin ha-

yatta kalma güdülerine göre hareket ettikleri ya da devletlerin mecbur oldukları için güçlünün peşine takılmaktan başka şansları bulunmadığı fikirlerinin yerine devletlerin mümkünlük mantığına göre hareket ettikleri iddiasını dile getirecektir. Buna göre uluslararası sistemde etkin aktör sayısının yani kutup sayısının artığı durumlarda istikrarsızlık, aksi durumlarda ise istikrar beklemenin daha geçerli bir tutum olduğu fikrini öne çıkaracaktır.

Çalışmanın birinci bölümünde çok kutuplu sistem ile çift kutuplu sistemlerden hangisinin daha istikrarlı olduğuna dair tartışma derinlemesine incelenecektir. İkinci bölümde bu kez çift kutuplu sistem ile tek kutuplu sistemlerden hangisinin daha istikrarlı olduğuna dair iddialar ele alınacaktır. Üçüncü bölümde istikrar ile kutupluluk arasındaki ilişkinin ya devletlerin arzuları ya da devletlerin mecburiyetleri üzerinden kurulduğu iddiası tartışılacak ve devletlerin mümkün olana göre hareket ettiği varsaymanın istikrar ile kutupluluk arasındaki ilişkiyi nasıl kurabileceği ele alınacaktır. Dördüncü bölüm sonuç yerine bir değerlendirmedir ve mümkünlük anlayışının açabileceği imkânlara dair çeşitli önerilerde bulunacaktır.

Çok-Kutuplu Sistem İki Kutuplu Sisteme Karşı

Uluslararası istikrar konusunda ilk ortaya çıkan tartışma Soğuk Savaş'ın zirveye tırmandığı bir dönemde klasik realistlerle neorealistler arasında ortaya çıkmıştır. Klasik Realistler çok kutuplu sistemin daha istikrarlı olduğu fikrini dile getirirken, neorealistler iki kutuplu sistemin daha istikrarlı olduğu fikrini savunmuşlardır.

Klasik Realistlere göre çok kutuplu uluslararası sistemler devletlerin dış politikasına esneklik kazandırma imkânına sahiptir. İki kutuplu uluslararası sistemlerde bulunan sert, disiplinli ve gergin ittifak bağlarının yerine çok kutuplu sistemlerde daha gevşek ve devletlerin tercih ihtimallerini artıran şartlar mevcuttur. Gerginlikten uzak büyük güçler birbirlerine odaklanmış ve her an savaş ihtimaline kilitlenmiş değildir. Ayrıca etkin aktörlerin sayısı arttıkça aktörler arasında işbirliği ve manevra imkânları da artacaktır (Oye, 1986). Böylelikle çok kutuplu sistemin büyük güçleri iki kutuplu sistemle kıyaslandığında savaşa götürme ihtimali daha düşük olacaktır.

Uluslararası güç dengesi bir terazi gibi düşünülecek olursa, Klasik Realistlere göre terazinin bir kefesinde revizyonist diğer kefesinde

ise statükocu aktörler bulunacaktır. Statükoyu savunanlar genel itibariyle uluslararası sistemin işleyişinden en fazla kar elde eden aktörler olacaktır. Diğer tarafta revizyonist devletler ise uluslararası sistemde muhtemelen son dönemde yükselişe geçmiş ve artık bu düzenin kendi lehlerine yeniden tanzim edilmesini isteyen aktörlerdir. Bu iki farklı devlet grubu arasında bir kamplaşmanın ortaya çıkması pek muhtemeldir.

Klasik Realistler bu iki tür devlet grubu arasında bir kamplaşmanın uluslararası istikrara yönelik asıl tehdit olduğunu düşünürler (Gulick, 1955: 9; Morgenthau, 1993: 378-379; Deutsch ve Singer, 1964). Bu çerçevede vakti geldiğinde revizyonist ve statükocular kozlarını paylaşacak ve savaşa tutuşacaktır. Özellikle revizyonistlerin güçlerini artırdıkça, uluslararası güç dengesini bozma ihtimali vardır. Yani terazinin bir kefesi diğer kefesinden daha ağır hale geldiği andan itibaren güçlü olan taraf zayıf olana savaş açabilir ve kazanç elde etmeyi düşünebilir. Barış ve istikrar elde edilmek isteniyorsa, terazinin bir denge durumunda olması gerek. Bu dengeleme görevi ise "tutucu" adı verilebilecek statükocu bir aktöre düşmektedir (Morgenthau, 1993). Hızlı taraf değiştirmeler sonucu bozulabilecek denge, tutucu tarafından geri getirilebilir. Tutucunun oynadığı rol tıpkı bir terazide ince ayar yapmak gibi bir durumdur. Tutucu kefelerden hangisi ağır basarsa, kendi ağırlığını diğer tarafa kaydırarak kefelerin tekrar dengeye gelmesini sağlayacaktır.

Bu mantık üzere düşünen Klasik Realistler uluslararası sistemin istikrarını aktörlerin karakterine bağlamıştır. Çok kutuplu uluslararası sistemde etkin aktör özelliklerini taşıyan ikiden fazla devlet vardır. Sistemin içerisinde iki devletten biri diğer devletin üzerine gidecek olursa, zayıf tarafın yardımına gidebilecek en az bir aktör mevcuttur. Dolayısıyla tutucu kendi ağırlığını zayıf tarafa kaydırabileceğinden, güçlü taraf savaşa hemen başvurmada tereddüt edecektir. Bu bakımdan çok kutuplu uluslararası sistemlerde istikrar tutucular aracılığıyla sağlanabilirken, iki kutuplu sistemlerde böylesi bir rol oynayabilecek etkin bir aktörden söz edilemez. Örneğin Amerika ve Sovyetlerle mukayese edildiğinde, İngiltere'nin hangi tarafta bulunduğu pek bir rol oynamaz. Dolayısıyla iki kutup karşı karşıya kalır. Sadece iki aktör olduğunda ve bir taraf diğer tarafa oranla daha hızlı güçlenmeye başladığında, kendisi için savaşı avantajlı olarak görebilir. Böyle bir durumda tutucunun olmaması denge ve istikrarın bozulması anlamına gelecektir.

Oldukça inandırıcı bir mantığa dayanmasına rağmen, bu güç dengesi yaklaşımı yine aynı ekol içerisinden gelenlerce elden geçirildi. Yapısal duyarlılığa sahip yeni bir realist yaklaşım uluslararası istikrarı aktörlerin iradesine bağlayan klasik realizmi sert şekilde eleştiriye tabi tuttu (Waltz, 1964; Christensen ve Snyder, 1990; Mearsheimer, 1990; Midlarsky, 1993). Neorealizme göre Klasik Realizmin istikrar gibi uluslararası sistemin bir sonucu olan olguyu aktörlerin iradesine bağımlı bir biçimde açıklamaya çalışması bir çeşit indirmecilikti.

Dolayısıyla istikrarın sağlanmasını tutucu gibi bir aktörün irade ve davranışlarına bağlamak anlamsızdır. Neorealistlere göre çok kutuplu sistemin esnekliği aslında karmaşa anlamına gelmektedir. Karmaşa ise istikrar değil, istikrarsızlık üretecektir (Kim, 2011). Hâlbuki çift kutuplu sistemler oldukça basit, sade ve net yapılardır. Sistem içerisinde iki süpergüç vardır ve bu süpergüçler birbirini yakından takip etme şansına sahiptir. Çift kutuplu sistemlerde dengeyi devam ettirecek olan süpergüçlerin savaş üretecek olan hem sorumsuzluk yapma ihtimalleri hem de sorumluluğu abartarak savaşa sürüklenme ihtimalleri ortadan kalkacaktır. Mesela Birinci Dünya Savaşı öncesinde müttefikleri olan Sırbistan ve Avusturya-Macaristan arasındaki gerginlik, Almanya ve Rusya'yı savaşa sürüklemişti (Williamson, 1988; Van Evera, 1984; Lieber, 2007; Sagan, 1986). İkinci Dünya Savaşı öncesinde ise tam tersi büyük güçlerin ortaya çıkan Almanya tehdidinin karşısına dikilme görevini diğer büyük güçlerin üzerine yıkma sorumsuzluğunun İkinci Dünya Savaşı'na neden olduğu iddia edilmektedir (Hughes, 1988; Kennedy, 1962). Her iki durumda da çok kutuplu sistem aslında ya sorumluk duygularının abartılması ya da sorumluluktan kaçış sebepleriyle savaşın çıkışına neden olabilir (Christensen ve Snyder, 1990).

Terazi analojisinden hareket edilecek olursa, çift kutuplu sistemlerde süpergüçler terazinin iki kefesinde bulunur. Bu süpergüçler sistem içindeki diğer devletlerle mesafeyi o kadar fazla açmıştır ki, diğer devletler terazinin bozulmasına sebep olamayacak kadar güdükleşmiştir. Dolayısıyla iki süpergüç sadece birbirine odaklanmak durumundadır. Terazinin dengede bulunmasını asıl etkileyecek olan iki süper gücün kendi güç miktarlarıdır. Süpergüçlerden biri gücünü artırırken, diğer taraf da artıracaktır. Şayet bir taraf diğerinden daha hızlı güçlense de, bu mesafe çok hızlı açılamaz ve dolayısıyla terazi dengede kalmaya devam eder. Buna ilaveten, sistem içindeki diğer devletlerin zayıflıkla-

rı nedeniyle, teraziye etki etme şansları da düşük olacağından, bu devletlerin taraf değiştirmeleri dengeyi bozmak için yeterli olmayacaktır. Denge devam ettikçe de istikrar sağlanacaktır.

Süpergüçler kendi kamplarından ayrılan bir ortak için büyük bir savaş çıkarma riskini almayacaktır. Ayrılan küçük ortak uluslararası dengede fazla bir değişime neden olmayacağından süpergüçler bu ortaklarını feda etmekte sıkıntı duymayacaktır. Örneğin Soğuk Savaş'ta Fransa'nın NATO'dan ayrılması veya Çin'in Sovyetler'den uzaklaşması çift kutuplu sistemin dengesini ve istikrarını bozamamıştır (Waltz, 2000: 19; Furniss, 1961). Çift kutuplu bir uluslararası sistemde süpergüçler dışında birbirlerini dengeleyebilecek başka bir aktör bulunmadığından bir tarafın saldırgan tavır sergilemesi durumunda diğer taraf onu dengelemek mecburiyetinde kalacaktır ve sorumluluktan kaçamayacaktır. Denge sağlandığından istikrar sistemik biçimde üretilecektir.

Bu tür tümdengelimci teorik bir yaklaşım 1960'larda dile getirildiğinde çok destekçi bulduğunu söylemek mümkün değil. Bugün büyük bir çoğunluk çift kutuplu sistemlerin daha istikrarlı olduğu iddiasını kabullenmiş gibi görünmesine rağmen, o tarihlerde bu iddia oldukça provokatif bir anlatımdı. Soğuk Savaş gibi dünyanın yok olmanın eşiğine sık sık geldiği bir dönemde güncel ampirik örnekler üzerinden gidildiğinde çift kutuplu sistemin istikrarsız bir yapı olduğunu kabul etmek doğaldı. İlginç olan neorealistlerin böyle bir dönemde alternatif bir bakış açısıyla çift kutuplu sistemin aslında istikrarlı bir yapı olduğu iddiasını dile getirebilmesiydi. Teorik bir perspektif güncel meselelere odaklanıldığında görülemeyecek olanı gösterebilme becerisiyle kendisine yer edinir. Bu anlamda bakıldığında neorealistler beklenmedik bir dönemde beklenmedik bir önermeyle ortaya çıkarak çift kutuplu sistemin istikrar üreteceğini dile getirmiştir. Elli yıldan uzun süren Soğuk Savaş neorealistlerin söylemiyle "uzun barış" tarihi göz önünde bulundurulduğunda çift kutupluluk sürdürülebilir olduğunu göstermiş[1] ve bu süre zarfında süpergüçler arasında merkezi bir savaş olmaması nedeniyle de barışçıl bir yapı olarak adlandırılmıştır. Bu bakımdan neorealizmin çift kutuplu istikrar görüşü geniş çapta kabul görmüştür.

1 Uzun barış nitelemesi için, bakınız: (Gaddis, 1986).

İki-Kutuplu Sistem Tek-Kutuplu Sisteme Karşı

Soğuk Savaş'ın barışçıl bir şekilde son buluşu ve uluslararası sistemin genel beklentinin aksine tek-kutuplu bir yapıya dönüşmesi kutupluluk ve istikrar arasındaki ilişkinin yeniden tartışılmasına neden olmuştur. Soğuk Savaş'ın çift kutuplu yapısındaki istikrarı oldukça başarılı bir şekilde öngördüğü düşünülen neorealizmin tek kutuplu sistem için ne söyleyeceği de oldukça merak konusuydu. Bu bakımdan neorealistler fazla bekletmeden, kendi teorilerinin mantığı içerisinde tek kutuplu uluslararası yapıya dair öngörülerini erken denebilecek bir tarihte dile getirdiler (Mearsheimer, 1990; Waltz, 1993; Krauthammer, 1990/91; Layne, 1993; Layne, 2006).

Buna göre NATO'nun artık günleri değilse de ayları sayılıydı. Tek kutuplu sistemin uzun süre devam ettirilmesi mümkün değildi, çünkü neorealizmin mantığına göre anarşik uluslararası sistemde devletler hayatta kalma güdüleriyle herhangi bir aktörün çok güçlenmesi durumunda onu dengeleyeceklerdir (Waltz, 1993: 75-76). Waltz'un ifadesiyle eğer bir uluslararası ilişkiler teorisi varsa o da güç dengesi teorisidir ve güç dengesi anarşi ve hayatta kalma güdüsünün bulunduğu her şartta kurulur (Waltz, 1979). Bozulsa da tekrar kurulacaktır. Sonuç olarak eğer çift kutuplu sistemin aktörlerinden birisi ortadan kalktıysa, tek süpergüç kalmış ve dolayısıyla uluslararası denge tek süper gücün lehine değişmiştir. Bu durumda anarşik sistemdeki hayatta kalma güdüsüne sahip devletlerin bu tek süper güce karşı birleşmeleri gerekecektir. NATO'da Sovyetler Birliği'ne karşı ABD ile ittifak kuran devletler, bu ittifakı bozmakla kalmayacak, sistemin en güçlü aktörünü dengelemeye başlayacaklardır. Bu nedenle tek kutuplu sistem sürdürülebilir bir sistem değildir.

Neorealist güç dengesi teorisinin Soğuk Savaş'taki istikrarı öngörmede gösterdiği düşünülen başarı nedeniyle aynı başarıyı tek kutuplu sistemde de göstermesi beklenebilirdi. Fakat Soğuk Savaş'ın bitişinden bu yana yirmi yılı aşkın bir süre geçmiş olmasına karşın, henüz Amerika'nın karşısında bir koalisyonun oluştuğunu ve Amerika'nın dengelendiğini söylemek mümkün değil. Bu açıdan bakıldığında neorealist teorinin tek kutuplu sistemin sonuçlarını öngörmede başarısız olduğu iddiaları dile getirilebilirdi. Öyle de oldu. Birçok farklı perspektiften birçok uzman neorealizmin tek kutuplu sistemin sonuçlarını

öngöremediği iddiası üzerine neorealizmi hedef tahtasına oturttu (Lebow ve Risse-Kappen, 1995; Guzzini, 1993).

Bu çerçevede neorealistler ise neorealizmin merkezi iddiası olan tek kutuplu sistemin istikrarsızlığı iddiasını devam ettirmektedir. Buna göre aslında bahsi geçen tek kutuplu sistem bir "an"dan ibarettir (Krauthammer, 1990/91). Yani geçicidir. 1991 gibi erken bir dönemde dile getirildiğinde bu iddia bir anlam ifade ediyordu. Ancak zaman içerisinde bu durumun bir "an" olmadığı gerçekten bir "süreç" olduğu da ortaya çıkmaya başladı.

Yine erken dönemdeki bir başka iddiaya göre ise tek kutuplu sistem aslında bir "illüzyon"du (Layne, 1993). Yapısal dönüşümler zaman aldığı için, belli bir süre boyunca ampirik olgulara odaklanıldığında sanki teori yanlışlanmış gibi görünmesine rağmen, zaman içerisinde bunun bir aldatmaca olduğu ortaya çıkacaktır. Hatta bu iddiayı dile getirenler 2010 gibi bir tarihe kadar bu yapının ortadan kalkacağını savundular (Layne, 1993: 7). Bu tahmin tutmayınca bu kez 2030 tarihi dile getirildi (Layne, 2006: 38). Bu süre uzunmuş gibi görünmesine rağmen, neorealistlere göre aslında yapısal bir dönüşüm için çok da uzun değildir. Dolayısıyla tek kutuplu sistem hala bir an ve illüzyon olarak kabul edilebilir. Birinci tahmindeki gibi ikinci tahminin de tutmama ihtimali oldukça yüksek gibi görünüyor. Ancak tuttuğu varsayıldığında dahi, 1991'den 2030'a yaklaşık 40 yıllık bir süreden bahsediyoruz. Aynı neorealistlerin istikrarlı bir yapı olarak gördükleri çift kutuplu Soğuk Savaş'ın tamamı yaklaşık 45 yıllık bir süreydi. Soğuk Savaş'ın çift kutuplu yapısının açıkça kabul edildiği ellili ve altmışlı yıllar düşünüldüğünde, çift kutuplu yapı on yıldan sonra aynı yazarlarca istikrarlı kabul edilmişken, tek kutuplu yapının 40 yıl sürmesi yeterli görülmemektedir.

Waltz da aynı şekilde tek kutuplu sistemin istikrarsızlığını öngördüğü erken dönemden sonra kendi görüşlerini kapsamlı bir dönüşüme tabi tutmak yerine farklı noktalardan savunma geliştirdi (Waltz, 2000). Waltz zaman vermeyi reddederek teorilerin neyin neden olacağını öngörmekle mesul olduğunu, teorilerden neyin ne zaman olacağına dair bir cevap beklemenin doğru olmadığını söylemeyi tercih etti. Waltz zaman içerisinde Amerika'nın dengeleneceğini ifade etmeye devam etti.

Tüm bunlar bir araya getirildiğinde iki kutuplu sisteme dair ürettiği öngörünün doğru çıktığı düşünülen neorealizmin tek kutuplu sistem söz konusu olduğunda derin bir bocalama içerisine düştüğü görünmektedir. Böylesi merkezi rol oynadığı düşünülen neorealizm tek kutuplu sistemin istikrarını açıklamada güçlük çekiyorsa, ortada bir boşluk var demekti. Bu boşluğu doldurmak isteyen yeni bir takım yaklaşımlar konuya farklı paradigmalardan cevaplar üretmeye çalıştı.

Bunlardan bir grup uzman Amerika'nın karakteristik özelliklerine ve dünya siyasetinin kültürel ortamına referansla bu durumu açıklamaya çalıştı. Örneğin Ikenberry Amerika'nın tarihi geçmişi ve dünyada yarattığı "iyiliksever hegemon" imajına vurgu yaparak açıklama yapmayı denedi (Ikenberry, 2001; Kupchan, 2014; Slaughter, 2004; Williams ve Neumann, 2000). Buna göre Amerika diğer aktörler tarafından tehlikeli bir süpergüç olarak görülmemekteydi. Amerika'nın sömürgecilik geçmişi yoktu. Her zaman liberal değerlere bağlı kalmasıyla bilinen bir aktör olarak, gereksiz bir yayılmacılık eğilimine sahip olmadığı düşünüldüğünden, Amerika'yı dengelemek için gerek bulunmuyordu

Bu tür anlatılar sanki durumu izah ediyormuş gibi durmasına rağmen, aslında istisnacı yapıları nedeniyle teorik bir açıklama biçimi olmadıkları ortadır. Bu anlatıların her birinde Amerika'nın istisnai karakterine işaret edilmektedir. Tek kutuplu sistemin istikrarlı veya istikrarsız olduğuna dair bir açıklama tarzı değildir. Bunun yerine Amerika'nın dengelenmeyişine dair *suigeneric* izahatlar olarak kalmakta ve aslında tek kutuplu sistemin istikrarlı mı yoksa istikrarsız mı olacağına dair genellenebilir bir bilgi sunmaktan uzaktır. Esasında bu değerlendirmeler doksanlı yılların iyimser havası içerisinde üretilmiş anlatılardı. Hâlbuki Amerika'nın Latin Amerika, Ortadoğu gibi bölgelerdeki bildiğimiz imajının pek de bu resme uygun gelmediğini söylememiz gerek. Özellikle 2003 Irak Savaş'ında yaşanan gelişmeler Amerika'nın yalnızca bir iyiliksever hegemon olmadığı ve daha önemlisi diğer aktörlerce böyle değerlendirilmediği de ortaya çıkıyordu (Tranchtenberg, 2007; Desch, 2007/2008; Pressman, 2009; Schmidt ve Williams, 2008; Monten, 2005).

Tüm bu arayışların içerisinde gerçek anlamda teorik ve başarılı bir açıklama biçimi hegemonik istikrar teorisyenlerinden geldi denebilir. Özellikle William C. Wohlforth gibi yazarlar çok basit bir şekilde

neorealist güç dengesi teorisini bütünüyle reddederek tek kutuplu sistemin istikrarlı bir sistem olduğunu, çünkü tek kutuplu sistemlerde diğer aktörlerin tek süper gücü dengeleme cesareti gösteremeyeceğini iddia ettiler (Wohlforth, 1999; Wohlforth, 2002). Bu farklı bakışa göre aslında istikrar dengenin bir sonucu değildir (Gilpin, 1988; Gilpin, 1981). Eğer sistem içerisindeki büyük güçler ya da süpergüçler birbirlerine kabaca eşit güce sahip olurlarsa, savaş ortaya çıkacaktır. Fakat sistemdeki aktörlerden biri diğerlerinden daha fazla güçlü konuma gelirse yani hegemonik bir pozisyon kuracak olursa sistem istikrarlı olacaktır. Uluslararası sistemde norm olan dengeleme değil, peşine takılmadır. Tek kutuplu sistemde diğer aktörler Amerika'yı karşılarına almanın maliyetini karşılayamayacaklarını düşündüklerinden, Amerika'ya yakın olmaya çalışırlar. Dolayısıyla büyük güçler karşı karşıya gelmez ve merkezi savaş çıkmaz. Ayrıca diğer devletler süper gücün peşine takılacaklarından ve süpergüç sistemden en fazla karı elde etmeye devam edeceğinden, diğer devletler süper gücün sahip oldukları yeteneğe kolay kolay ulaşamayacaklardır. Dolayısıyla da tek kutuplu sistem kendini uzun süre üretebilecektir. Böylelikle sistem barışçıl olmanın yanında sürdürülebilir de olacaktır. Bu da hegemonik istikrardır.

Bu bakımdan ele alındığında hegemonik istikrar teorisinin tek kutuplu sistemin sonuçlarını öngörmede neorealistlere oranla daha başarılı oldukları düşünülebilir. Soğuk Savaş'ın bitişinden bugüne yirmi yılı aşkın bir süre geçmiş olmasına rağmen, henüz Amerika karşıtı bir koalisyonun varlığından söz edilemez.

Mümkünlük Anlayışı ve İstikrar

Uluslararası istikrar tartışmalarına farklı teorik perspektiflerden farklı açıklamalar gelse de, aslında iki ana akımın olduğu düşünülebilir. Bir tarafta neorealistler iki kutuplu sistemin en istikrarlı yapı olduğunu tek kutuplu sistemin ise en istikrarsız yapı olduğunu iddia ederler. Diğer tarafta ise hegemonik istikrar teorisyenleri tek kutuplu sistemin en istikrarlı yapı olduğunu, kutup sayısı arttıkça istikrarsızlığın da artacağını düşünür. Bu iki Realist teorinin kutupluluk ve istikrar konusunda birbirinden ayrı pozisyonlar almasının nedeni temelde Realizmin varsayımları arasında görülebilecek, iki farklı noktaya yaptıkları vurguyla ilişkilidir. Neorealistler devletlerin hayatta kalma güdüsüne vurgu yaparken, hegemonik istikrar teorisyenleri güce vurgu yapmaktadır.

Neorealistlerin tüm analizlerinde devlet davranışlarını asıl belirleyen devletlerin hayatta kalma güdüleridir. Buna göre hayatta kalma mücadelesi veren devletler durum her ne olursa olsun bütün kararlarını bu güdüye uygun hale getirmektedir. Devletler anarşik uluslararası sistemin içerisinde kendilerini hiçbir zaman güvende hissetmediklerinden, hayatta kalmalarını garanti altına almak için sistem içerisinde güçlenecek herhangi bir aktörün karşısında zayıfla beraber olmak durumundadır. Bu mantıkla gidildiğinde, eğer sistem içerisindeki diğer aktörler varlıklarını sürdürmek, yani hayatta kalmak istiyorsa, ABD'ye karşı birleşmeleri gereklidir. Dolayısıyla tek kutuplu sistem hayatta kalmak isteyen devletlerce kurulacak koalisyonlarla çift veya çok kutuplu yapıya dönüşecektir. Hayatta kalmanın tek yolu dengeleme ise dengenin kurulması kaçınılmazdır.

Diğer tarafta ise hegemonik istikrar teorisyenleri anarşik yapının ürettiği düşünülen hayatta kalma güdüsüne böylesi merkezi bir rol biçmezler. Bunun yerine uluslararası sistemde güçlüden zayıfa doğru yapılacak bir sıralamanın daha önemli olduğunu düşünürler. Sistem içerisindeki rasyonel ve kendi çıkarına odaklanmış devletler çıkarları neyi gerektiriyorsa, o yolu izlemek mecburiyetindedir. Devletlerin gücü neye yetiyorsa onu yapmaktan başka çareleri yoktur. Bazı durumlarda bazı devletler o kadar çaresiz kalabilir ki, kendi başlarına ayakta durabilecek güçleri dahi olmayabilir. Bu tür devletler isteseler bile, güçlü aktörü dengeleyebilecek kabiliyete sahip olmadıklarından, mecbur oldukları yolu izlemek zorunda kalırlar. Hayatta kalmaya dair ve güçlüyü dengelemeye dair istek ve arzuları her ne olursa olsun, yapmak zorunda oldukları şey, güçlünün peşine takılmak ve onu kendisine düşman etmeyecek yollar aramaktır. Eğer uluslararası sistemde güç dengesi bir aktörün lehine fazlaca bozuksa o zaman diğer zayıf aktörler isteseler bile dengelemeye cesaret edemezler.

Özetle söylemek gerekirse bu iki Realist teorinin vurgu yaptıkları varsayımlar istikrarla kutupluluk arasındaki ilişkiyi ele alış biçimlerini de belirlemektedir. Bir taraf hayatta kalma güdüsünün belirleyiciliğine inanmakta, diğer taraf ise gücün belirleyiciliğine inanmaktadır. Aslında bu iki varsayımın arkasında iki farklı mantık vardır. Birincisi devlet davranışını belirleyen şeyin devletlerin güdüleri (istekleri) olduğunu ima ederken, diğeri devletlerin davranışlarını belirleyen şeyin güçleri (mecburiyetleri) olduğunu ima eder.

Her iki yaklaşımın da yapısal özellikler taşıdığına inanılmasına rağmen, özellikle neorealizmin aktörlerin davranışlarını hayatta kalma isteğine bağlaması oldukça ilginç bir sonuç çıkarmaktadır. Yapısal teoriler doğaları gereği aktörlerin kısıtlanmış olduğuna, dolayısıyla kendi arzu ettiklerindense, yapının mümkün kıldığı davranışlara yönelmek zorunda kaldıklarına inanır. Fakat neorealizmin tek kutuplu uluslararası sistemin sonuçlarına dair uyguladığı mantık, büyük oranla devletlerin hayatta kalma isteğine dayanmaktadır. Bu varsayım merkeze alındığında devletlerin her ne olursa olsun, güçleri yetmeyecekse bile tek süpergücü dengeleme eylemine girişmeleri beklenebilir. Neorealizm bu anlamda devletlerin mümkün olmayacak bir amaçla hareket edebilecekleri inancını üretmektedir. Uluslararası güç dağılımının neyi mümkün kılıp kılmadığı göz ardı edilmekte ve devletlerin girişemeyecekleri bir eyleme girişecekleri öngörüsü üretilmektedir. Sonuç ise neorealizm için, içinden çıkılamaz bir hal almakta ve açıklayıcı gücünü yitirmektedir. Tek kutuplu sistemin istikrar üretebileceğini, yapısal olduğu iddiasında olan neorealistler, yapısal teorinin gereği olarak görülebilecek kabiliyetleri bir kenara bıraktıkları için başarısız olmaktadır.

Eğer neorealizm tek kutuplu sistemin sonuçlarını öngörmede böylesi bir hataya düşüyorsa, nasıl oldu da çift kutuplu sistemin sonuçlarını öngörmede böylesi başarılı oldu sorusu akla gelebilir. Bu konuya dair uzun uzun açıklamalar yapmak mümkündür. Fakat kısaca söylemek gerekirse, aslında neorealizmin çift kutuplu sistemin istikrarlı bir sistem olduğu yönündeki görüşü de hatalıydı. Soğuk Savaş istikrarlıydı, ancak çift kutuplu yapısı nedeniyle değil. Bu anlamda neorealism Soğuk Savaş'ın istikrar ürettiğine dair doğru öngörüyü yanlış bir sebeple açıklamıştır denilebilir. Soğuk Savaş'ta istikrarı üreten çift kutuplu yapı değildi. Burada ayrıntısıyla ele almak mümkün olmasa da, aslında Soğuk Savaş istikrarı çift kutuplu yapının değil, nükleer silahların bir sonucuydu. Eğer Soğuk Savaş diğer çift kutuplu sistemlerle mukayese edilecek olursa, bunların arasında sadece Soğuk Savaş'ın istikrarlı bir yapı olduğu ortaya çıkacaktır (Copeland, 1996). Tarihteki bilindik birkaç örneğe başvurulacak olursa nükleer silahların etkisinin olmadığı örneklerde çift kutuplu yapının istikrarsızlık doğurduğu ortaya çıkacaktır. Atina ile Sparta arasındaki mücadele bunun en güzel örneklerinden biridir. Thucydides'in Peloponnesian Savaşları tarihi iki süpergücün güçlerinin birbirine yaklaştığında otuz yıllık savaşın nasıl

çıktığını göstermesiyle bilinir. Tarihteki önemli çift kutupluluk örneklerinden biri olarak Osmanlı ile Habsburglar arasındaki mücadelede de verilebilir (Hopf, 1991). Avrupa tarihinin belki de en istikrarlı dönemlerinden biri olarak görülebilecek on dokuzuncu yüzyılın İngiliz hegemonyası biçiminde tanımlanması da bir tesadüf olamaz. Aslına bakılırsa uluslararası istikrarı üreten yapısal sebebin sistem içerisinde hegemonik bir aktörün varlığı olduğu fikri çok daha ikna edici gibi durmaktadır.

Bu anlamda güç ve gücün yarattığı mecburiyete vurgu yapan hegemonik istikrar teorisinin çok daha başarılı olduğu düşünülebilir. Hegemonik istikrar fikrine göre sistem içerisindeki büyük güçlerin sayısı azaldıkça, yani güçlü aktörlerin sayısı azaldıkça, istikrar ihtimali artacaktır. Tek kutuplu sistem en istikrarlısıyken, çift kutuplu sistem daha az istikrarlıdır ve aslında çok kutuplu sistem en istikrarsızıdır. Uluslararası İlişkiler tarihine bakıldığında bu iddianın daha fazla kabul göreceği düşünülür. Bu ampirik başarısına rağmen, hegemonik istikrar teorisinin bir sonraki adımda teorik bir sorun yaşadığı iddia edilebilir. Sistem içerisindeki güç eşitiz dağıldıkça, istikrar ihtimali artmaktadır, çünkü zayıf aktörler güçlünün peşine düşmektedir. Fakat zayıf aktörlerin güçlünün peşine otomatik düşüşü, bir adım öteye götürüldüğünde, zaman içerisinde teorik olarak bir dünya hükümeti öngörüsünün de üretilmesi mantıksal bir gereklilik olarak karşımıza çıkar. Eğer zayıf devletler hayatta kalma güdülerini bir kenara bırakarak, sadece zayıf oldukları için güçlünün peşine takılmak mecburiyetindeyse, zaman içerisinde bu zayıf aktörlerin ortadan kaybolması, güçlünün tam hâkimiyetini kurması beklenebilir. Fakat yine tarihten biliyoruz ki, zaman içerisinde farklı hegemonlar ortaya çıkmış olmasına karşın, bunlar sürekli olmamış yerini yeni gelenlere bırakmıştır. İspanya, Portekiz, Hollanda, İngiltere ve Amerika isimlerini tarih içerisindeki hegemonlar olarak sunmak yaygın bir alışkanlıktır (Kennedy, 1987). Bu bağlamda ele alınacak olursa, eğer sistem içerisindeki zayıflar hegemonun peşine mecburen ve otomatik olarak takılmış olsaydı, ilk küresel hegemon olduğu iddia edilen İspanya'nın yerini diğer hegemonlara bırakması gerçekleşmezdi. Uzun vadede ise hegemonun peşine takılmakta hiçbir sorun görmeyen zayıf aktörleri kontrolüne alması kaçınılmaz olurdu.

Hegemonik istikrar teorisinin böylesi bir teorik anomali yaşamasının altında mümkünlük yerine mecburiyet mantığına dayanması

yatmaktadır. Mecburiyet mantığına göre zayıf aktörler her şart altında, kendi varoluşlarının gerekçelerine bile aldırış etmeden, otomatik olarak güçlünün peşine takılmaktadır. Yani devletler mümkün olabilecek ve kendi varoluşlarını sürdürebilecek, başka hiçbir yöntem arayışına girmemektedir. Mümkünlük mantığı isteklerin sınırlı olduğunu varsaydığı gibi, mecburiyetlerin de sınırlı olabileceği fikrine sahiptir. Eğer zayıflar sadece güçlünün peşine takılsaydı, sistem içerisinde değişim olmaz ve zayıflar ortadan kalkardı (Wilkinson, 1999). Zayıflar varlıklarını sürdürdüklerine göre, mecburiyetin dışında bir mümkünlüğün var olduğu düşünülebilir (Larson ve Shevchenko, 2010; Press-Barnathan, 2006). Dolayısıyla tek kutuplu bir sistemde zayıf devletlerin güçlünün karşısına dikilmesi mümkün değilse de, güçlünün peşine takılmak zorunda olduklarını düşünmek için de bir gerekçe yoktur. Zayıf aktörler için alternatif davranış biçimleri mümkündür. Saklanmak (*hiding*), yarmak (*wedging*), çitlemek (*hedging*) gibi davranış ihtimalleri sıkça kullanılan birkaç örnek olarak görülebilir (Crawford, 2011; Tessman & Wolfe, 2011; He, 2012). Devletlerin dengelemeye cesaret edemedikleri durumlarda, mecbur oldukları tek davranış ihtimali peşine düşmek değildir. Peşine düşmek spektrumun bir ucuysa, dengelemek diğer ucudur ve bu iki uç arasında başka davranış biçimleri de mümkündür.

Böylesi bir çerçeveden bakıldığında aslında devletlerin davranışlarını belirleyen faktörün ne arzuları ne de mecburiyetleri olduğu ortaya çıkacaktır. İkisinin arasında mümkün olan alternatif davranış kalıpları daha sık kullanılmaktadır. Dolayısıyla uluslararası istikrarın asıl kaynağı üzerine düşünüldüğünde, ne hayatta kalma motivasyonu ne de mecburiyet tatmin edici sonuçlar doğurmaktadır. Sistem içerisinde güçlü aktörlerin sayısı azaldıkça istikrar ihtimali artmaktadır. Fakat istikrarın üreticisi güçlünün peşine takılmak, değil güçlünün karşısına dikilmemektir.

Eğer devletlerin davranışlarında ve sonuç olarak uluslararası istikrarın üretilmesinde mümkünlük mantığı böylesi merkezi bir oynuyorsa, mümkünlüğün mahiyeti nasıl anlaşılabilir? Bunun için uluslararası ilişkilerin iki önemli kavramına başvurmak gerek. Uluslararası sistemin belirleyicisi olarak görülebilecek anarşik yapı ile güç dağılımı arasındaki ilişki devletler için mümkün olanın belirleyicisi olarak görülebilir.

Uluslararası sistemdeki güç dağılımı devletler için neyin mümkün olabileceğini belirlemede önemli bir rol oynar. Gücün sistem içerisinde eşitsiz dağıldığı durumlarda, eşit dağıtıldığı durumlara göre farklı imkânlar ve farklı sonuçlar üretecektir. Güç sistemin içerisinde eşit dağılmışsa, aktörlerin manevra alanlarının oldukça kısıtlandığı düşünülebilir. Devletlerin beklentileri her ne olursa olsun, gücün kabaca eşit dağılımı kendi kendine yeter aktörlerin sayısının artması ve karşı karşıya gelme ihtimallerinin de artışı anlamına gelecektir. Devletlerin birbirlerine meydan okumalarıyla ilgili olan durumlarda karşılarında çok net bir durum olmadığından, birbirlerine karşı kazanma ya da kaybetme ihtimalleri eşitmiş gibi görüneceğinden kimin kazanacağına dair net bir görüntünün ve tahminin üretilmesinin zor olmasından dolayı, uluslararası istikrarın da tehdit altında olması beklenebilir. Hâlbuki bir aktör diğerlerine oranla çok daha güçlü olursa, böyle bir durumda, her ne kadar savaş gibi mücadelelerin sonuçları önceden bilinemese de, devletler davranışlarının sonuçları hakkında daha açık bir tahmine sahip olurlar. Zayıf taraf karşılaşmadan zarar görebileceği konusunda daha net bir görüşe sahip olursa, istikrarın sürdürülme ihtimali daha yüksek olacaktır.

Uluslararası güç dağılımı mümkün olan davranışı belirlemede böylesi merkezi bir oynamasına rağmen, devletlerin değerlendirme mantığının tek belirleyicisi değildir. Eğer öyle olsaydı ve diğer devletler güçlü devleti takip etmek mecburiyetinde olsaydı, o zaman sistemin anarşik yapısı devam etmezdi. Bu anarşik yapı kendini sürekli ve yeniden üretiyorsa, devletler mecburiyeti değil, mümkünü tercih ediyor oluşundandır. Dolayısıyla mümkün olanın ne olduğunu belirlemek için anarşik yapının sonuçlarına da bakmak gerek. Anarşik yapı devam ediyorsa, devletler bir şekilde peşine takılma stratejisinin yerine başka bir strateji izlediği içindir.

Bu anlayış çerçevesinde ele alınacak olursa, istikrar ile kutupluluk arasında kesik bir ilişki değil, sürekli ve doğrusal bir ilişki olduğu ortaya çıkacaktır. Buna göre, çok kutuplu sistemden tek kutupluluğa doğru gidildikçe uluslararası istikrarın arttığı da iddia edilebilir. Çift kutuplu sistemle çok kutuplu sistem arasında çok bir fark yoktur. Mümkünlük anlayışına göre asıl belirleyici olan gücün nasıl dağıtıldığıdır. Güç sistem içerisindeki aktörler arasında eşit dağıtılmışsa, devletleri belli davranışlara sevk edebilecekken, eşitsiz dağıtıldığı durumlarda ise farklı davranışlara sevk edebilecektir.

Sonuç

Uluslararası istikrar güvenlik çalışmalarının en merkezi alanlarından biridir. Konuyla ilgili ortaya çıkan olukça canlı ve on yıllara yayılan tartışmalar mevcuttur. Kutupluluk ile sistemik istikrar arasındaki ilişkinin konu edildiği bu tartışmalarda çok farklı yaklaşımlar ortaya çıkmış olmasına rağmen aslında bütün hepsini iki grupta toplamak mümkündür. Birinci gruptakiler güç dengesi teorisinin çeşitli versiyonlarını kullanarak, devletlerin temel motivasyonları üzerinden mantık yürütme yoluna gitmişlerdir. Diğer taraftan hegemonik istikrar teorisini temel alan bir grup araştırmacı devletlerarası güç farklılaşmalarını merkeze oturtarak devletlerin mecburiyetleri üzerinden bir mantık üretmişlerdir. Her iki yaklaşımın da kendince güçlü ve zayıf yönleri bulunmasına rağmen bir taraf devletlerin kabiliyetlerinin devletler üzerindeki sınırlayıcı etkisini göz ardı ederken, diğer taraf devlet davranışlarını tam tersi kaçınılmaz bir mecburiyeti bağlamıştır. Devletlerin istediklerini elde etmeye dair güdüleri zaman zaman mecburiyetlerle sınırlandırılmaktadır. Fakat mecburiyet mantığını da çok ileri götürmek uluslararası istikrar üzerine başarılı öngörülerde bulunulabilmesini sağlarken, uluslararası sistemin neden hala anarşik kaldığını anlamlandıramamaktadır.

Bu iki mantığın arasında bir üçüncü mantık biçimi olarak düşünülebilecek mümkünlük mantığı yeni bir anlayış üretme ve istikrar ile uluslararası yapı arasındaki ilişkiyi daha başarılı şekilde açıklayabilme potansiyeline sahiptir. Devletlerin bütünüyle kendi arzularına ya da yalnızca mecburiyetlere göre hareket ettikleri varsayımlarının yerine mümkün olduğunca isteklerini yerine getirmeye çabaladıkları varsayımı kabul edilecek olursa, uluslararası sistemde güç dağılımı eşitsizleştikçe istikrar ihtimalinin de artacağı fakat bunun peşine düşme stratejilerinin değil, güçlünün karşısına çıkmama stratejisinin bir sonucu olduğu ortaya çıkacaktır.

Bu çalışmada mümkünlük mantığının istikrar meselesine nasıl katkı sunabileceği sadece genel hatlarıyla ele alınmış, spesifik hipotezler haline dönüştürülmemiştir. Devlet davranışlarının kökenine dair farklı bir mantık olarak sunulmuş, konuyu daha başarılı bir biçimde ele alabileceği dile getirilmiştir. Bu mantık üzerine inşa edilebilecek özel çalışmalarda kutupluluk ve istikrar arasındaki ilişkiye dair hipotezler üretilip sıkı testlere tabi tutulabilir.

Kaynakça

Brooks, S. G. ve Wohlforth, W. C. (2008). *World out of balance: International relations and the challenge of American Primacy*. Princeton: Princeton University Press.

Christensen, T. J. ve Snyder, J. (1990). Chain Gangs and passed bucks: Predicting alliance patterns in multipolarity. *International Organization*, 44 (2), 137-168.

Copeland, D. C. (1996). Neorealism and the myth of bipolar stability: Toward a new dynamic realist theory of major war. *Security Studies*, 5 (3), 29-89.

Crawford, T. W. (2011). Preventing enemy coalitions: How wedge strategies shape power politics. *International Security*, 35 (4), 155-189.

Desch, M. C. (2007/2008). America's liberal illiberalism: The ideological origins of overreaction in U.S. foreign policy. *International Security*, 32 (3), 7-43.

Deutsch, K. W. ve Singer, D. (1964). Multipolar power systems and international stability. *World Politics*, 16 (3), 390-406.

Furniss, E. S. J. (1961). De Gaulle's France and NATO: An interpretation. *International Organization*, 15 (3), 349-365.

Gaddis, J. L. (1986). The long peace: Elements of stability in the postwar international system. *International Security*, 10, (4), 99-142.

Gilpin, R. (1981). *War and change in world politics*, Cambridge: Cambridge University Press.

Gilpin, R. (1988). The theory of hegemonic war. *Journal of Interdisciplinary History*, 18 (4), 591-613.

Gulick, E. V. (1955). *Europe's classical balance of power: A case history of the theory and practice of one of the great concepts of European statecraft*. Westport: Greenwood Press.

Guzzini, S. (1993). Structural power: The limits of neorealist power analysis. *International Organization*, 47 (3), 443-478.

He, K. (2012). Undermining adversaries: Unipolarity, threat perception and negative balancing strategies after the Cold War. *Security Studies*, 21 (2), 154-191.

Hopf, T. (1991). Polarity, the offense defense balance, and war. *The American Political Science Review*, 85 (2), 475-493.

Hughes, J. L. (1988). The origins of World War II in Europe: British deterrence failure and German expansionism. *The Journal of Interdisciplinary History*, 18 (4), 851-891.

Huntington, S. P. (1999). The lonely superpower. *Foreign Affairs*, 78 (2), 35-49.

Ikenberry, J. (2001). *After victory: Institutions, strategic restraint, and the rebuilding of order after major wars*. Princeton: Princeton University Press.

Kagan, R. (2008). *The eeturn of history and the end of dreams*. New York: Alfred A. Knopf.

Kennedy, J. F. (1962). *Why England slept*. New York: Dolphin Books.

Kennedy, P. (1987) *The rise and fall of the great powers: Economic change and military conflict from 1500 to 2000*. New York: Random House.

Kim, T. (2011). Why alliances entangle but seldom entrap states. *Security Studies*, 20 (3), 350-377.

Krauthammer, C. (1990/91). The unipolar moment. *Foreign Affairs*, 70 (1), s. 23-33.

Kupchan, C. A. (2014). The normative foundations of hegemony and the coming challenge to Pax Americana. *Security Studies*, 23 (2), 219-257.

Larson, D. W. ve Shevchenko, A. (2010). Status seekers: Chinese and Russian responses to U.S. primacy. *International Security*, 34 (4), 63-95.

Layne, C. (1993). The unipolar illusion: Why new great powers will rise?. *International Security*, 17 (4), 5-51.

Layne, C. (2006). The unipolar illusion revisited: The coming end of the United States' unipolar moment. *International Security*, 31 (2), 7-41.

Lebow, R. N. ve Risse-Kappen, T. (Der.). (1995) *International relations theory and the end of the Cold War*. New York: Columbia University Press.

Lieber, K. A. (2007). The new history of World War I and what it me-

ans for international relations theory. *International Security*, 32 (2), 155-191.

Mearsheimer, J. J. (1990). Back to the future: Instability in Europe after the Cold War. *International Security*, 15 (1), 5-56.

Midlarsky, M. I. (1993). Polarity and international stability. *American Political Science Review*, 87 (1), 171-180.

Monteiro, N. P. (2011/2012). Unrest assured: Why unipolarity is not peaceful. *International Security*, 36 (3), 9-40.

Monten, J. (2005). The roots of the Bush doctrine: Power, nationalism, and democracy in U.S. strategy. *International Security*, 29 (4), 112-156.

Morgenthau, H. J. (1993). *Politics among nations: The struggle for power and peace*. New York: McGraw-Hill Inc.

Oye, K. A. (1986). *Cooperation under anarchy*. Princeton: Princeton University Press.

Press-Barnathan, G. (2006). Managing the hegemon: NATO under unipolarity. *Security Studies*, 15 (2), 271–309.

Pressman, J. (2009). Power without influence: The Bush Administration's foreign policy failure in the Middle East. *International Security*, 33 (4), 149-179.

Sagan, S. D. (1986). 1914 revisited: Allies, offense, and instability. *International Security*, 11 (2), 151-175.

Schmidt, B. C. ve Williams, M. C. (2008). The Bush doctrine and the Iraq War: Neoconservatives versus realists. *Security Studies*, 17 (2), 191-220.

Slaughter, A. M. (2004). *A new world order*. Princeton: Princeton University Press.

Tessman, B. ve Wolfe, W. (2011). Great powers and strategic hedging: The case of Chinese energy security strategy. *International Studies Review*, 13 (2), 214-240.

Tranchtenberg, M. (2007). Preventive war and U.S. foreign policy. *Security Studies*, 16 (1), 1-31.

Van Evera, S. (1984). "The cult of the offensive and the origins of the First World War", *International Security*, 9 (1), 58-107.

Waltz, K. N. (1964). The stability of a bipolar world. *Daedalus*, 93 (3), 881-909.

Waltz, K. N. (1979). *Theory of international politics*. Addison-Wesley, Reading.

Waltz, K. N. (1993). The emerging structure of international politics. *International Security*, 18 (2), 44-79.

Waltz, K. N. (2000). Structural realism after the Cold War. *International Security*, 25 (1), 5-41.

Wilkinson, D. (1999). Unipolarity without hegemony. *International Studies Review*, 1 (2), s. 141-172.

Williams, M. C. ve Neumann, I. B. (2000). From alliance to security community: NATO, Russia, and the power of identity. *Millennium - Journal of International Studies*, 29 (2), 357-387.

Williamson, S. R. J. (1988). The origins of World War I. *The Journal of Interdisciplinary History*, 18 (4), 795-818.

Wohlforth, W. C. (1999). The stability of a unipolar world. *International Security*, 24 (1), s. 5-41.

Wohlforth, W. C. (2002). "US strategy in A unipolar world. *America unrivaled: The future of the balance of power*. Ikenberry G. J.(Ed.). Ithaca: Cornell University Press.